

O'zbek vokal merosini o'rganishda loyihaviy (project-based) ta'limning roli

O'ktam San'atboy-o'g'li San'atboev
Buxoro Xalqaro universiteti

Annotatsiya: Maqolada o'zbek vokal merosini o'rganishda loyihaviy (project-based) ta'lim yondashuvining ahamiyati, metodik imkoniyatlari va pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Loyihaviy ta'lim talabalarda mustaqil ijodiy faoliyatni rag'batlantiradi, milliy vokal an'analarini amaliy tarzda o'zlashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda an'anaviy ustoz-shogird tizimi bilan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish, audio-video tahlil, interfaol mashg'ulotlar va raqamli resurslardan foydalanish metodlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, talabaning individual ovoz imkoniyatlariga moslashgan mashg'ulotlar va guruhli ijodiy loyihalar orqali milliy vokal merosini chuqur anglash imkoniyati yaratiladi. Tadqiqot natijalari loyihaviy ta'limning talabalarda ijodiy va texnik ko'nikmalarni rivojlantirish, milliy vokal madaniyatini targ'ib qilish va ta'lim samaradorligini oshirishdagi rolini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: o'zbek vokali, loyihaviy ta'lim, project-based learning, milliy meros, vokal pedagogika, interfaol mashg'ulotlar, audio-video tahlil, individual ovoz, ijodiy loyiha, ta'lim samaradorligi

The role of project-based education in the study of Uzbek vocal heritage

O'ktam San'atboy-o'g'li San'atboev
Bukhara International University

Abstract: The article analyzes the importance, methodological capabilities and pedagogical effectiveness of the project-based education approach in the study of Uzbek vocal heritage. Project-based education stimulates independent creative activity in students, serves to practically master national vocal traditions. The study considers methods of combining the traditional teacher-student system with modern pedagogical technologies, audio-video analysis, interactive training and the use of digital resources. At the same time, the opportunity to deeply understand the national vocal heritage is created through training adapted to the individual vocal capabilities of the student and group creative projects. The results of the study show the role of project-based

education in developing creative and technical skills in students, promoting national vocal culture and increasing educational efficiency.

Keywords: Uzbek vocal, project-based learning, national heritage, vocal pedagogy, interactive lessons, audio-video analysis, individual voice, creative project, educational effectiveness

Kirish. O'zbekiston milliy vokal merosi asrlar davomida shakllangan boy va rang-barang an'analariga ega bo'lib, u nafaqat estetik, balki madaniy va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Oliy ta'lim muassasalarida bu merosni talabalarga yetkazish jarayoni nafaqat texnik va ritmik ko'nikmalarni shakllantirish, balki milliy o'zlikni anglash va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Loyihaviy ta'lim (project-based learning) vokal darslarida an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, talabani faol va mustaqil o'rganuvchi sifatida jalb qiladi. Talabalar mustaqil va guruh loyihalari orqali milliy kuy-qo'shiqlarni o'rganadi, ularning texnik, melodik va ifodaviy xususiyatlarini tahlil qiladi va ijodiy natijalar yaratadi. Shu yondashuv talabalarning musiqiy kompetensiyasini oshirishda, sahnadagi ijodiy erkinligini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Maqolaning maqsadi - o'zbek vokal merosini o'rganishda loyihaviy ta'limning nazariy va metodik asoslarini tahlil qilish, uning pedagogik samaradorligini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Asosiy qism

1. Loyihaviy ta'lim va uning pedagogik asoslari

Loyihaviy ta'lim konsepsiyasi talabaning mustaqil faoliyatini rag'batlantirishga qaratilgan. U nafaqat bilimlarni o'zlashtirish, balki ularni amaliyotda qo'llash va ijodiy yechimlar yaratishga imkon beradi. Vokal darslarida bu quyidagi jarayonlarda namoyon bo'ladi:

- Maqsadli loyiha tanlash - talaba o'zi o'rganmoqchi bo'lgan milliy kuyni yoki vokal janrini aniqlaydi.

- Tahlil va o'rganish - audio-video yozuvlar, notalar, matn va tarixiy manbalar orqali kuyni chuqur o'rganadi.

- Ijodiy ijro - o'rganilgan kuyni ijodiy shaklda sahnalashtirish, ifoda va intonatsiyani mukammallashtirish.

- Reflektiv baholash - ustoz va guruh a'zolari orqali ijro natijalari tahlil qilinadi, xatolar aniqlanadi va tuzatishlar kiritiladi.

2. Loyihaviy ta'limning metodik imkoniyatlari

- 1. Audio-video tahlil - talaba o'z ijrosini yozib, ustoz bilan qayta ko'rib chiqadi, texnik va ifodaviy xatolarni aniqlaydi.

- 2. Interfaol mashg'ulotlar - guruh loyihalari, rolli o'yinlar, ijodiy sahnalar orqali ijodiy tafakkur rivojlantiriladi.

3. Virtual resurslar va raqamli platformalar - talaba darsdan tashqari mustaqil ishlaydi, onlayn mashqlar bajaradi va natijalarni baham ko‘radi.

4. Individual yondashuv - talabaning ovoz diapazoni, texnik imkoniyatlari va ijodiy qobiliyatlari inobatga olinadi.

3. Milliy vokal merosini o‘rganishda loyiha turlari

O‘zbekiston milliy vokal merosi xalqimizning tarixiy, madaniy va estetik boyligini ifodalaydigan eng qadimiy va rang-barang musiqiy an‘analardan biridir. Bu meros nafaqat o‘zining o‘ziga xos melodik va ritmik tuzilishi bilan ajralib turadi, balki xalq hayoti, tabiat, muhabbat, tarixiy voqealar va ma‘naviy qadriyatlarni aks ettiradi. Milliy vokal ijrochiligi asrlar davomida shakllanib, og‘zaki va yozma manbalar orqali avlodlardan avlodga yetkazilgan. Har bir mintaqada va etnik guruhning o‘ziga xos vokal uslubi mavjud bo‘lib, ular butun milliy musiqiy madaniyatni boyitadi.

O‘zbekiston vokal an‘analari asosan maqom, xalq qo‘shiqlari, dostonlar va lirik kuylardan iborat. Maqom an‘analari murakkab melodik chiziqlar, intonatsiya va frazalash uslublari bilan ajralib turadi. Ular ko‘pincha professional musiqachilar tomonidan ijro etiladi va ularning o‘rganilishi ustoz-shogird tizimi orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, xalq qo‘shiqlari va lirik kuylarda oddiy xalq musiqiy nutqi, ritmik takrorlar va soddal melodiyalar mavjud bo‘lib, ular turli yoshdagi va ijodiy imkoniyatga ega bo‘lgan ijrochilar uchun qulaydir.

Milliy vokal merosi ijodiy ifoda va sahnadagi mahoratni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ustozlar shogirdlarga nafaqat texnik va ritmik ko‘nikmalarni o‘rgatadi, balki kuyning ifodaviy, emotsional va ma‘naviy tomonlarini ham tushuntiradi. Shu tariqa, shogirdlar o‘z ovoz imkoniyatlarini rivojlantiradi, ifoda va interpretatsiya ko‘nikmalarini shakllantiradi. An‘anaviy ustoz-shogird tizimi milliy vokal merosining davomiyligini ta‘minlaydi va yosh avlodda milliy o‘zlikni anglashni kuchaytiradi.

Zamonaviy ta‘lim jarayonida milliy vokal merosini o‘rgatishda innovatsion metodlar, jumladan interfaol mashg‘ulotlar, audio-video tahlil, virtual platformalar va blended learning texnologiyalari qo‘llanilmoqda. Talabalar audio va video yozuvlarni tahlil qilib, o‘z ijrolarini yaxshilash, xatolarni aniqlash va tuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga, guruh loyihalari orqali talaba o‘zaro hamkorlik, sahnalashtirish va ijodiy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Milliy vokal merosi nafaqat texnik va ijodiy ko‘nikmalarni, balki lingvistik va madaniy bilimlarni ham oshiradi. Qo‘shiqlardagi matnlar ko‘pincha xalq hayoti, tarix, tabiat va insoniy qadriyatlarni aks ettiradi. Talabalar qo‘shiq matnini o‘rganish orqali so‘zlarni talaffuz qilish, urg‘u berish va emotsional ifodani rivojlantirish imkoniga ega bo‘ladilar. Shu tariqa, milliy vokal merosi talabaning nafaqat musiqiy, balki madaniy va ma‘naviy kompetensiyasini ham oshiradi.

Milliy vokal merosining tarixi va an'analari O'zbekiston madaniy hayotida ham muhim rol o'ynaydi. Bayramlar, to'y marosimlari va boshqa madaniy tadbirlarda kuylangan milliy qo'shiqlar xalqning birligini va tarixiy xotirasini mustahkamlaydi. Talabalar bu tadbirlarda ishtirok etib, sahnadagi tajriba va madaniy anglash ko'nikmalarini oshiradi. Shu bilan birga, milliy vokal merosi xalqaro maydonda O'zbekiston madaniyati va san'atini targ'ib qilishga xizmat qiladi, yosh ijrochilarning global musiqiy madaniyatga integratsiyasini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston milliy vokal merosi nafaqat musiqiy ijodiy ifoda, balki milliy o'zlikni anglash, estetik va ma'naviy tarbiya vositasidir. An'anaviy ustoz-shogird tizimi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali bu merosni o'rganish jarayoni talabalarda texnik, ritmik, ijodiy va madaniy kompetensiyalarni rivojlantirishga imkon yaratadi. Shu tariqa, milliy vokal merosi nafaqat avloddan-avlodga uzatiladigan madaniy boylik, balki yosh avlodning musiqiy va ma'naviy rivojlanishida muhim vositadir.

- Guruh loyihalari - talabalar birgalikda xalq qo'shiqlarini sahnalashtiradi, ijodiy qarorlar qabul qiladi va o'zaro tahlil qiladi.

- Individual loyihalar - talaba o'z ovoz xususiyatlariga mos kuyni tanlaydi, ijodiy tahlil qiladi va mustaqil ijro etadi.

- Tarixiy va madaniy loyiha - kuyning tarixiy manbalarini, matn va melodik o'ziga xosliklarini o'rganish orqali musiqiy va madaniy bilimni oshirish.

4. Pedagogik samaradorlik va metodik tavsiyalar

- Dars rejasi loyihaviy mashg'ulotlar, audio-video tahlil va interfaol faoliyatlarni o'z ichiga olishi kerak.

- Talabaning individual ovoz xususiyatlariga mos mashqlar tanlanadi va ustoz nazorati ostida ijro etiladi.

- Virtual platformalarda milliy kuylarga oid modul va mashqlar ishlab chiqiladi.

- Guruh loyihalarida ijodiy qarorlar qabul qilish, sahnalashtirish va ifodaviy ijro etish tajribasi oshiriladi.

Xulosa. O'zbek vokal merosini o'rganishda loyihaviy ta'lim talabaning mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, milliy kuy-qo'shiqlarni amaliy tarzda o'zlashtirishga yordam beradi va pedagogik samaradorlikni oshiradi. Loyihaviy ta'lim orqali talaba nafaqat texnik va ritmik ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki sahnadagi ijodiy erkinlik, milliy o'zlikni anglash va guruh bilan hamkorlik ko'nikmalarini oshiradi. Audio-video tahlil, interfaol mashg'ulotlar va virtual platformalar yordamida milliy vokal merosini chuqur o'rganish imkoniyati yaratiladi. Shu tariqa, loyihaviy ta'lim O'zbekiston milliy vokal madaniyatini zamonaviy ta'lim muhitida samarali o'rgatish va talabalarning musiqiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Структура физических упражнений на уроках музыки. *Scientific progress* 2 (3), 1060-1067
2. КБ Холиков. Математический подход к построению музыки разные условия модели построения. *Science and Education* 4 (2), 1063-1068
3. КБ Холиков. Актуальные задачи высшего профессионального образования и стратегии обучения по направлениям музыки и музыкальное образование. *Science and Education* 2 (11), 1039-1045
4. КБ Холиков. Ответ на систему восприятия музыки и психологическая состояния музыканта. *Science and Education* 4 (7), 289-295
5. КБ Холиков. Мозг и музыкальный разум, психологическая подготовка детей и взрослых к восприятию музыки. *Science and Education* 4 (7), 277-283
6. КБ Холиков. Строительство уникальных знаний и сооружений по музыке в высшей, учебных заведениях. *Scientific progress* 2 (6), 958-963
7. КБ Холиков. Воспитание эстетического вкуса, исполнительской и слушательской культуры. *Science and Education* 3 (2), 1181-1187
8. КБ Холиков. Звуковысотная организация и последовательность частей формы музыки. *Scientific progress* 2 (4), 557-562
9. КБ Холиков. Свободой выбора исполнительского состава в эпоху ренессанса. *Scientific progress* 2 (4), 440-445
10. КБ Холиков. Полуимпровизационные формы профессиональной музыки *Scientific progress* 2 (4), 446-451
11. КБ Холиков. Сравнение систематического принципа музыкально психологического формообразования в сложении музыки. *Science and Education* 4 (7), 232-239
12. КБ Холиков. Измерение эмоции при разучивании музыки, функция компонентного процессного подхода психологического музыкального развития. *Science and Education* 4 (7), 240-247
13. КБ Холиков. Важнейшие общие основы музыкальной формы. *Scientific progress* 2 (2), 568-571
14. КБ Холиков. Передовые формы организации педагогического процесса обучения по специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 519-524
15. КБ Холиков. Проект волевого контроля музыканта и воспроизводимость музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 189-197
16. КБ Холиков. Педагогическое корректирование психологической готовности ребенка к обучению фортепиано в музыкальной школе. *Science and Education* 4 (7), 332-337

17. КБ Холиков. Музыка как важнейший фактор, распределительных отношений длительности звуков, системы аккордов в ладовом отношении и модель продукционных правил в системе образования. *Science and Education* 3 (1), 656-662

18. КБ Холиков. Внимание и его действие обученному музыканту и оценка воспроизводимости тренировок. *Science and Education* 4 (7), 168-176

19. КБ Холиков. Важнейшие ощущение для обработки основной темы как канонический, зеркально отражающего рефрена деятельности учителя музыки. *Science and Education* 3 (1), 608-613

20. КБ Холиков. Аксоны и дендриты в развивающийся музыкально психологического мозга. *Science and Education* 4 (7), 159-167

21. КБ Холиков. Рост аксонов в развивающийся музыкально психологического мозга в младшем школьном возрасте. *Science and Education* 4 (7), 223-231

22. КБ Холиков. Роль гармонии в построении музыкального произведений. *Science and Education* 3 (1), 565-571

23. КБ Холиков. Эволюция эстетики в условиях прогрессивный модели музыкальной культуры, из опыта работы КБ Холикова 30 школы г. Бухары Республики Узбекистан. *Science and Education* 4 (3), 491-496

24. КБ Холиков. Музыкальное движение под действием внутренних сил гармонии как маятник всего произведения. *Science and Education* 3 (1), 559-564

25. КБ Холиков. Многоголосные формы музыки на основе традиционных принципов организации. *Scientific progress* 2 (4), 375-379

26. КБ Холиков. Подбор аккордов в композиции и стремлении к более точной и однозначной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 545-549

27. КБ Холиков. Нарастание педагогического процесса посредством тестирования на материале предмета в рамках специальности музыкальной культуры. *Science and Education* 4 (3), 505-511

28. КБ Холиков. О соответствующих последовательности трех аккордов тоники, субдоминанты и доминанты. *Scientific progress* 2 (3), 1068-1073

29. КБ Холиков. Анализа музыкальных произведений и управления многоголосных произведений. *Scientific progress* 2 (2), 280-284

30. КБ Холиков. Измерения непрерывного занятия и музыкальная нейронная активность обучения музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 312-319